

Endbright rapporten 2021

En lägesrapport om separation
och skilsmässa i Sverige 2021

Endbright-rapporten är en oberoende årlig rapport, och är ett inlägg i diskussionen om synen på skilsmässor och separationer i Sverige idag. Endbright-rapporten gör inte anspråk på att täcka all den forskning som idag finns att tillgå nationellt och internationellt.

Endbright-rapporten 2021 publiceras av Endbright, Sveriges första Divorce Planning-tjänst.

Medförfattare:

Charlotte Ljung
Cecilia Gustafsson
Hanne Clivemo
Hanna Elfvin

© Endbright 2021
www.endbright.se
Kontakt: hello@endbright.se

Innehåll

Sid 4 Intro

YOU
ARE
HERE

Sid 6 Highlights

Sid 7 Historik

Sid 10 Giftermål
& Samboskap

Sid 13 Skilsmässa
& Separation

Sid 17 Ekonomi

Sid 19
Barnen

Sid 22 Attityder

Sid 24
Välmående

Sid 29 Summering

Sid 32
Data & Källor

Intro

Charlotte Ljung

VD & Grundare av Endbright

Charlotte Ljung är verksam inom svenskt näringsliv och agerar språkrör för frågor som rör skilsmässa och separation. Hon anlitas även som föreläsare. Efter sina egna erfarenheter av skilsmässa grundade Charlotte 2019 Endbright, en digital plattform som erbjuder tjänster och hjälp inför, under och efter ett uppbrott. Endbright arbetar för att skapa insikter kring skilsmässa och separation och driver en aktiv debatt inom området.

"Pandemin skapar rusning till skilsmässor".

Så löd rubriken i ett av Endbright's första omnämmanden i Dagens Industri¹ i juni 2020. Men, stämmer det verkligen? Nja, nog har skilsmässor uppmärksammats i media världen över som aldrig förr i skuggan av COVID-19, men att kalla det för en rusning, är en överdrift. **Det är snarare en fortsatt stabil ökning, några procentenheter per år de senaste 10 åren.**

Att ingå äktenskap anses än idag, i de flesta av världar, vara en lyckans vinst och bedrift. En vinst i kärlekens lotteri. Vi växer upp med visioner och illusioner av att vandra lyckliga genom livet in i solnedgången, hand i hand.

Lycka är, för äldre såväl som yngre generationer, att leva i den tvåsamhet

Att leva i partnerskap har varit ett fundament i vår samhällskropp sedan mitten av 1200-talet.

som vårt samhälle präglar oss med. Att leva i partnerskap, med alliansens ring som dess yttersta symbol, har varit ett fundament i vår samhällskropp sedan mitten av 1200-talet. Under denna höga medeltid kontrollerades ägande, blodslinjer och makt genom äktenskapet. Äktenskapet var en trygghet och säkerhet som med den tidens mått mätt vida översteg individens, främst kvinnans, önskemål, behov eller värderingar.

Spola fram några hundra år och vi ser de **första så kallade skiljebreven i mitten på 1700-talet**. Mot slutet av 1800-talet har ca 15 000 par fått kunglig dispens att skilja sig i Sverige. Dispens fick man om exempelvis hor, misshandel, missbruk eller sinnessjuka fanns med i bilden. Fram till 1937 var **otrohet förbjudet** enligt svensk lag².

Våra familjekonstellationer är långt ifrån den "Nuclear Family" som myntades på 20-talet.

1973 introduceras det som idag rubriceras betänketid och 2006 genomförs en vårdnadsreform med ambitionen att lyfta barns rätt till umgänge och sin egen talan. En reform som på senare år alltmer kritiserats då man, som konsekvens till sagda reform, sett en ökning av vårdnadstvister. Lagförändringar väntas träda i kraft under 2021 och 2022³.

"Cooling off period" införs i Kina för att stävja rusning till skilsmässa

Så varför denna historielektion? - **Skilsmässa och separation ses fortfarande inte alltid på med blida ögon.** I Sverige, måhända, är det mer eller mindre, socialt accepterat beroende på var i vårt politiskt korrekta klassamhälle man befinner sig. Juridiken, i kombination med sociala skyddsnät, och med barn i sammanhanget, är ofta svår att driva till sin spets. Tvåsamheten och dess familjebild sitter djupt.

Det är idag olagligt att skiljas på Filippinerna och i Vatikanen. Malta och

Irland folkomröstade, i nutid, med en snubblande nära majoritet emot ett godkännande av skilsmässa. Kina har under 2020 infört en så kallad "cooling off period" i försök att stävja just en rusning av skilsmäsoansökningar. Detta införande har gett motsatt resultat som i sin tur spär på en stundande demografisk kris då det inte föds tillräckligt många barn i landet. Till syvende och sist hotar detta tillväxten i denna världens näst största ekonomi⁴.

Idag kan man gifta sig litet eller stort, snabbt eller med år av påkostad planering, både i och utanför Vegas, på exotiska stränder eller i rådhus. I den svenska kyrkan får man gifta om sig, till skillnad från i många andra heliga institutioner med tillhörande trosuppfattning världen över, om än att den svenska prästen idag alltså oftast finner sig utbytt som vigselförrättare. Vi gifter oss oavsett vem och vad man identifierar sig som; man, kvinna, hetero, homo, bi, trans, queer eller intersex. **Våra familjekonstellationer är långt ifrån den "Nuclear Family" som myntades på 20-talet⁵.**

Med detta i tanke, vad händer då **om** och **när** man skiljer sig eller separerar? Hur påverkar detta våra livsmönster? Vilken socioekonomisk och politisk påverkan har alla dagens uppbrott? Vilka ekonomiska konsekvenser får ett uppbrott för en individ, för föräldrar, för barn, för vårt näringsliv och för våra samhällsstrukturer? Och, därtill, hur mår vi före, under eller efter ett uppbrott?

I Endbriht-rapporten, den första av sitt slag, finns samlat forskning, statistik, allmän data, trender och mönster kring uppbrottets påverkan och natur i stort, i ett samhälle som idag lägger allt större fokus på individen än på kärnfamiljen och det svenska folkhemmet.

Använd rapporten såsom relevant för dig, ditt ämbete, din bransch eller bara för din egen reflektion.

För oavsett om man är gift eller skild så vill vi väl leva, eller i alla fall ha förutsättningarna till att leva lyckliga i alla våra dagar?

Rapportens highlights

Skilsmässa och separation, en klass -och genusfråga?

Den svenska medelklassen skiljer sig i störst utsträckning. Begreppet kaka söker maka är starkare än aldrig förr. Utbildning, inkomst och syn på barnuppfostran spelar allt större roll i hur vi väljer våra relationer, och vem i singel-poolen som matchar vår specifikation på partner bäst. Kvinnor står för störst andel fattigpensionärer och "tindermännens"⁶ lidande är på tapeten.

Behövs relationskunskap på skolschemat?

Barnombudsmannen lyfte frågan redan 2004 då allt fler barn exponeras för och lever i följderna av sina föräldrars uppbrott. Hur lär sig barn hantera relationen till det egna jaget och till sin nära omgivning i en ny kontext av fostran och miljö? Föräldrarätten testas i samband med att barnkonventionen blivit lag. Vilken roll har elevhälsan i denna kontext⁸?

Hur måste framtidens föräldraförsäkring anpassas?

Tvåsamheten ifrågasätts nationellt såväl som internationellt av yngre generationer, inte minst av kvinnor. Kärnfamiljen har övergått i nya familjekonstellationer. Stjärnfamiljen⁷ är alltmer vedertagen när blod inte längre är tjockare än vatten. Och i det perspektivet - hur ser framtidens föräldraförsäkring ut?

Skilsmässa & separation - ett folkhälsoproblem?

Inte sällan anses ett uppbrott vara en livskris. Är det ok att sjukskriva sig när det tar slut? Med tydliga rön om påverkan på välmående och den psykiska hälsan ställs frågan alltmer på sin spets. Vilket ansvar och vilka verktyg har arbetsgivare som vill vurma för sin företagskultur?

Bör du förbereda dig på skilsmässa när du gifter dig?

Statistiken är tydlig. Hur fostras vi i att göra läxan rätt utan att ta udden av romantiken? Samboavtal och äktenskapsförord ökar och ger goda förutsättningar⁹.

Historik

Familjen - en historisk konstellation

År 1915 introducerades den skilsmässolag som erkände osämja som tillräckligt skäl för skilsmässa, utan kunglig dispens, i Sverige. Först då erkändes alltså äktenskapet som något som främst skulle bygga på kärlek.

Under början av 1900-talet var skilsmässor fortfarande en relativt ovanlig förekomst. Att gifta sig ingick i de flestas livscykel men att skilja sig förekom endast hos några få. Skilsmässotalen hos höginkomsttagare i yrken som läkare och ingenjörer var dock redan i 1900-talets början i storlek med skilsmässofrekvensen hos befolkningen i stort idag¹⁰.

Köpenhamnsskilsmässa:

Upplösning av äktenskapet genom att en make eller maka vistades i Köpenhamn under en längre tid.

Innan dess fanns givetvis diverse kryphål. I protestantiska förindustriella samhällen hade de som råkat ut för otrohet eller övergivande av make eller maka möjlighet att bli beviljade skilsmässa. En väg ut från det, genom Gud instiftade äktenskapet, samhällets urcell och plats för nästan all mänsklig aktivitet i 1800-talets Sverige, var så kallade Köpenhamnsskilsmässor. Något som främst användes av överklassen. När

makarna bestämt sig för att skiljas åkte den ena helt enkelt över till Köpenhamn en längre tid och på så vis kunde äktenskapet upplösas¹¹.

Under välfärdens stora expansion mellan 1940 och 1970 skedde stora förändringar i samhället och i normer och attityder kring sådant som sexualitet, äktenskap, familj och individuell självbestämmanderätt. Den nordiska välfärdsmodellen gjorde människor mindre beroende av familjeband för sin sociala och ekonomiska trygghet, vilket har inneburit minskade hinder för skilsmässa. Den ökade utjämningen av inkomster och kapital mellan sociala klasser och kön gjorde att skilsmässa blev ett alternativ för fler än höginkomsttagare.

På 1960-talet hade höginkomsttagare inte längre den högsta skilsmässofrekvensen. Då förekom skilsmässor i större utsträckning i grupper med lägre utbildning och inkomst.

Diagrammet på nästa sida visar hur antalet skilsmässor steg dramatiskt under mitten av 1970-talet. Denna ökning kan härledas till den lagändring som trädde i kraft mellan 1974-1975. Lagändringen innebar att tingsrätten snabbare kunde bevilja ansökningar om skilsmässa efter att kravet på betänketid togs bort i vissa avseenden.

Detta gällde makar som var överens och inte hade några gemensamma barn under 16 år. Betänketiden för makar med gemensamma barn sänktes från ett år till sex månader¹².

Sedan 1960-talet har även samboförhållanden blivit vanligare i Sverige i ljuset av 1900-talets stora ekonomiska, strukturella och kulturella förändringar. På 1970-talet kom den första lagen som rörde samboförhållanden och dess gemensamma bostad. I slutet av 1980-talet kom en ny sambolag som täckte både bostad och bohag. Då kom även en lag som

erkände homosexuella par och deras samboende. 2003 antogs dagens sambolag som täcker alla parförhållanden, oberoende kön¹³. 2009 inkluderades homosexuella par i äktenskapsbalken.

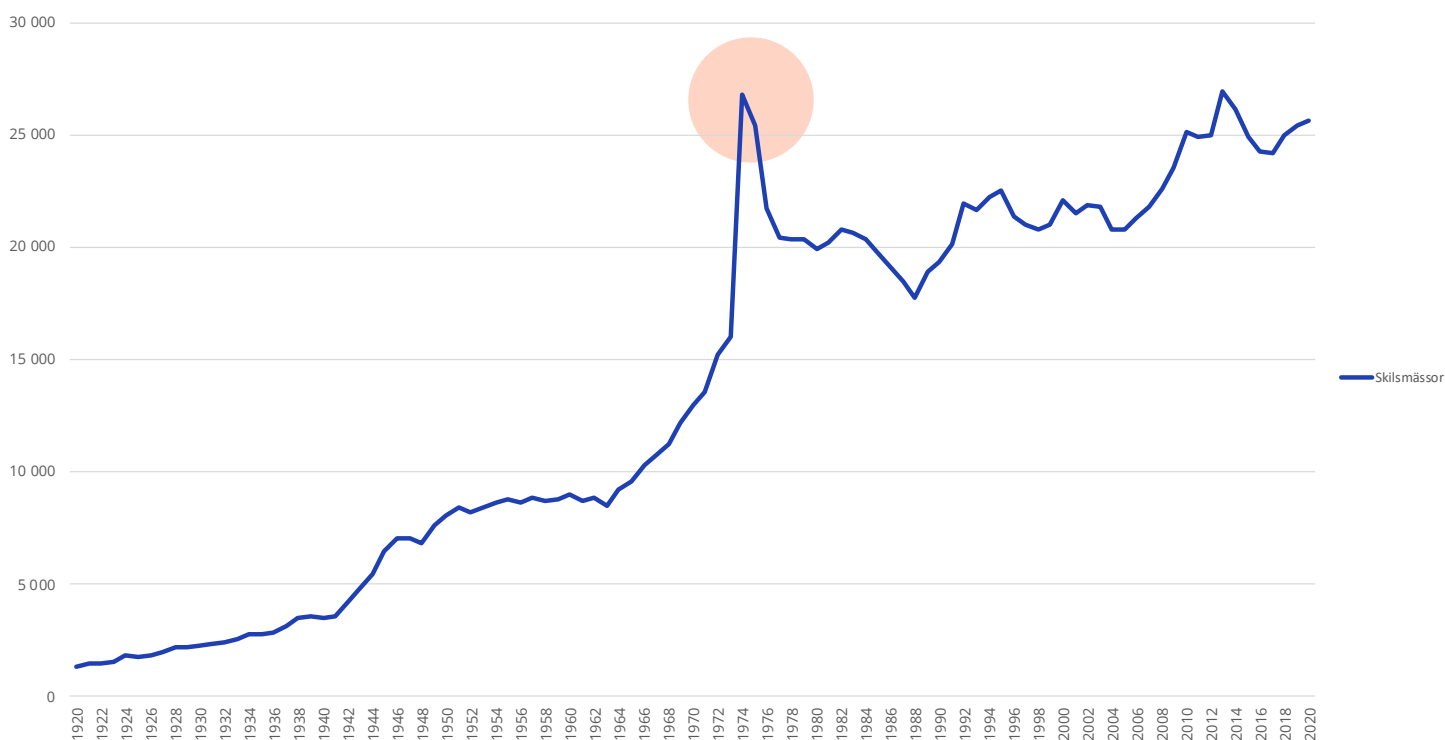
Stockholmsäktenskap:

Stammar från 1800-talet då många par i Stockholm valde att leva ihop utan att gifta sig.

Samboförhållanden går även att hitta historiskt, men under namnet Stockholmsäktenskap. Ordet härstammar från 1800-talet då det i dåtidens mått mätt fanns många par just i Stockholm som av olika anledningar valde att leva och bo ihop utan att gifta sig.

Antal skilsmässor 1920-2020

(Källa: SCB)

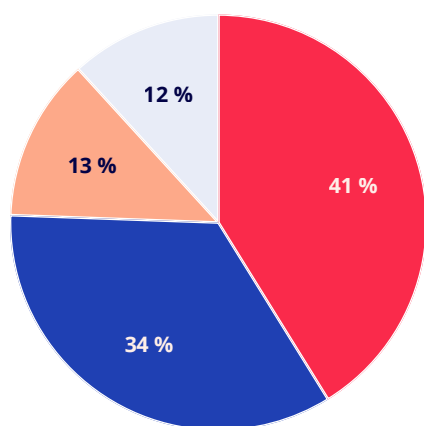

Några historiska milstolpar ^{14, 15, 16}

1400-1500-tal	Skilsmässa blir ett begrepp.
1660-tal	Kunglig dispens krävs för skilsmässa om den ena partnern försökt mörda eller grovt misshandlat den andra partnern.
1736	Skiljebrev introduceras i Sverige.
1919	Kvinnlig rösträtt införs i Sverige.
1939	Allt fler kvinnor förvärvsarbetar. I lagstiftning försvinner de formella hinder som föreligger kvinnors tillgång till den avlönade arbetsmarknaden genom att arbetsgivare förbjuds att avskeda kvinnor som gifter sig eller blir gravida.
1974	Föräldraförsäkringen införs. För första gången får båda föräldrarna rätt till ekonomisk ersättning för att vara hemma med sina barn.
1974-75	Lagförändring gällande betänketid i skilsmässa.
2006	Vårdnadsreform träder i kraft med ambitionen att stärka barns rätt till umgänge och sin egen talan.
2009	Samkönade äktenskap godkänns i Sverige.
2018	Samtyckeslagen träder i kraft. Män tar ut 29 procent av föräldrapenningen och kvinnor tar ut 71 procent.
2019	Bonusföräldrar och samkönade par som genomgått insemination utomlands får rätt till föräldrapenning via Försäkringskassan.
2020	Barnkonventionen blir lagstadgad.
2021	Regeringsbeslut där gifta eller registrerade partners av samma kön båda antas vara föräldrar till ett barn direkt när det föds.

Giftermål & Samboskap

Civilstånd för Sveriges befolkning 2020 (18 år+)

- Ogifta
- Gifta
- Skilda
- Änkor/änklingar

Giftermål & samboskap i Sverige idag

För att förstå utvecklingen och motiven bakom skilsmässor och separation måste man även se till äktenskapets och tvåsamhetens betydelser.

En vanligt förekommande förklaring till giftermål är att se det som en union mellan två individer som agerar utifrån att vissa saker i livet kan tillgodoses bättre i ett äktenskap än som singel. Ett äktenskap är ett socialt, känslomässigt och ekonomiskt utbyte där barn brukar lyftas fram som det främsta utbytet. Saknar man tillräckligt med skäl för att vara gift, kommer man enligt detta resonemang skjuta fram giftermål eller skilja sig¹⁷.

Idag kan mycket av det som tidigare oavkortat tillgodoseddes i ett giftermål som gemensamt hushåll, barn och sexualliv allt lättare ske utanför äktenskapet. I takt med ökad användning av preventivmedel, kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, acceptans till barn utanför äktenskapet och utveckling av välfärdstjänster och skyddsnät har samboende och ensamhushåll blivit allt vanligare. Så varför gifter man sig när samboskap redan ger en möjlighet att bo och leva ihop med den man älskar?

Enligt Trost¹⁸ gifter sig de flesta idag av tradition. Många har föreställningen att man i det långa loppet "ska" gifta sig om man håller samman och bor ihop. Detta är något många tänker på redan som barn - att en dag ska jag gifta mig och vara gift. Det finns givetvis också ekonomiska incitament att gifta sig trots att sambolagen idag skyddar den svagare parten i hög utsträckning. Det berör framförallt efterlevandes rätt till arv och regleringar rörande äganderätt vid skilsmässa.

Totalt var ca 3,4 miljoner personer i Sverige gifta i slutet av 2020. De absolut flesta äktenskap är mellan en kvinna och

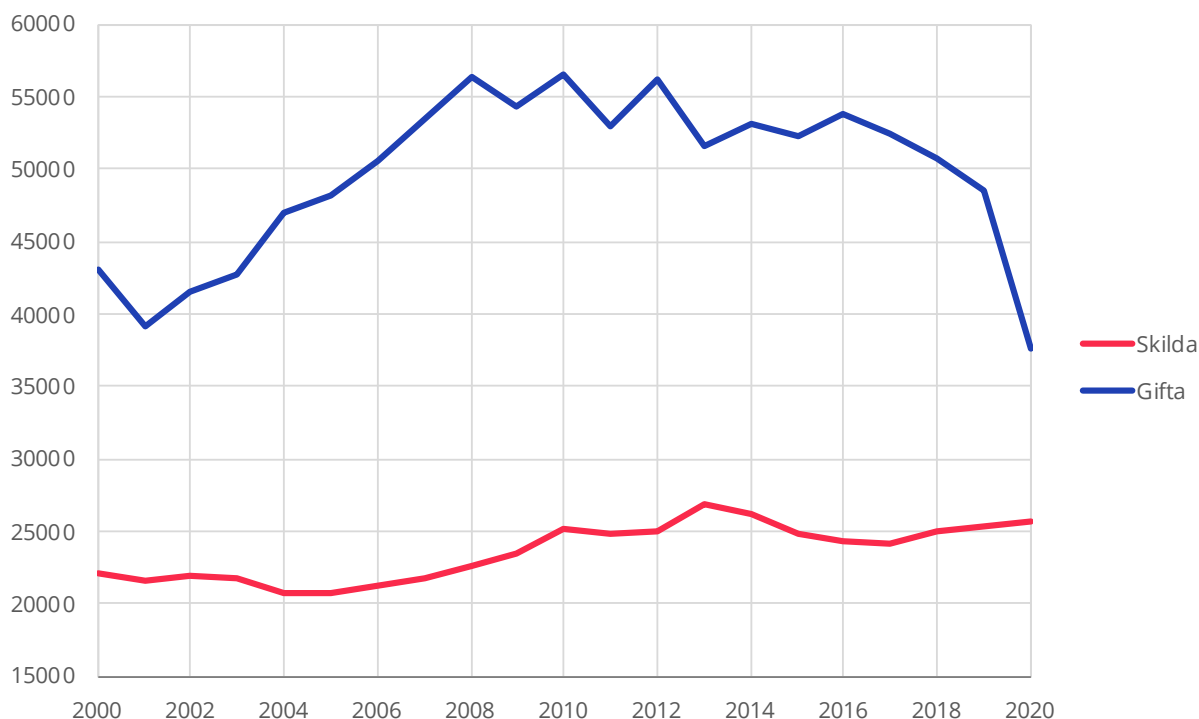
en man. Idag är även 6 954 kvinnor och 4 818 män i samkönat äktenskap. Vidare lever cirka 1,5 miljoner personer i ett samboförhållande vilket motsvarar ca 30 procent av alla som lever i en parrelation^{19, 20}.

I Sverige gifter vi oss idag senare i livet än vad vi tidigare gjort. Medelåldern för de som gifter sig för första gången är 33,9 år för kvinnor och 36,3 år för män. Det är en ökning med sex år för båda könen bara sedan 1990. Medelåldern för omgifte är 51,3 år för män och 47,6 år för kvinnor.

Medelålder för omgifte 2019: 51,3 år för män och 47,6 år för kvinnor.

Den ökade giftermålsåldern kan dels förklaras med att en större andel av befolkningen utbildar sig längre, satsar på karriären och tar längre tid på sig att välja livskamrat, men också att kvinnors inkomster och oberoende ökar vilket gör att de kan skjuta upp äktenskap, eller helt välja bort det. Det är inte heller ovanligt att par först ingår samboskap och skaffar barn och väljer att gifta sig senare i livet²¹.

Antal giftermål & skilsmässor 2000-2020 (Källa: SCB)

I samband med att lycka, gemensamma intressen, samtal och attraktion har fått större utrymme i förväntan på äktenskapet, istället för materiella faktorer, går vi mer och mer mot homogami. Par blir allt mer lika i ålder, utbildning och yrke. Vi söker oss till människor med samma inkomst, status och utbildningsnivå. Detsamma gäller i samboskap²².

Idag gifter sig högutbildade och höginkomsttagare i större utsträckning än de i lägre socioekonomiska grupper. Om båda parter har en lägre utbildning, exempelvis endast grundutbildning, gifter sig sådana par mer sällan. Även om det är en återkommande slutsats inom forskningen är den viktigaste betydelsen till att gifta sig, att vara tillfreds med och positiv till sin partner enligt Wiik et al (2010)²³.

Det är vanligast att vara sambo när man får barn men många gifter sig så småningom. Av de par som blev föräldrar år 2000 och som fortfarande levde tillsammans tio år senare var tre av fyra gifta. Andelen gifta varierade mellan olika grupper och var mer än 90 procent bland de par där båda är födda utomlands och drygt 80 procent bland par där båda har eftergymnasial

utbildningsnivå. Bland par där båda har gymnasial utbildningsnivå var andelen gifta omkring 65 procent²⁴.

I Sverige lever landets drygt 10 miljoner invånare i 4,7 miljoner hushåll. Ca 1,9 miljoner av dessa hushåll består av en person (ensamstående utan barn).

Ser man till antal människor lever de allra flesta i hushållstypen samboende med barn i åldern 0-24 år. I slutet av 2019 tillhörde 3 854 967 personer denna hushållsgrupp. Gruppen inkluderar såväl äktenskap, partnerskap som samboskap. Sammanboende utan barn är också vanligt, den gruppen består av 2 267 154 personer som motsvarar 22 procent av befolkningen²⁵.

Andelen av Sveriges befolkning som lever i äktenskap, partnerskap eller samboskap, med eller utan barn.

Skilsmässa & Separation

Nästan vartannat äktenskap splittras. Separationsfrekvensen bland sambos är ännu högre.

Varför skiljer man sig? Och vem skiljer sig?

Idag splittras nästan vartannat äktenskap i Sverige. Separationsfrekvensen bland sambos är ännu högre.

Enligt SCB separerar ungefär 200 000 personer från sin partner varje år och under 2020 ägde 25 617 skilsmässor rum i Sverige. Det är drygt 200 fler skilsmässor än under 2019. Antalet skilsmässor har legat stadigt runt 20 000 – 25 000 per år de senaste decennierna. Men 2013 hände något, då skilde sig 26 933 par i Sverige. Det är den högsta siffran sedan 1975²⁶.

Under andra hälften av 1900-talet ökade antalet skilsmässor dramatiskt i västvärlden. Sedan dess har ämnet också ökat i relevans inom forskningen. För att förklara orsaker till skilsmässa på mikronivå används ofta teorier som baseras på ekonomiskt och socialt utbyte mellan parterna.

En vanligt förekommande teori är den av Levinger (1965) som bygger på tre baskomponenter²⁷:

Attraktion

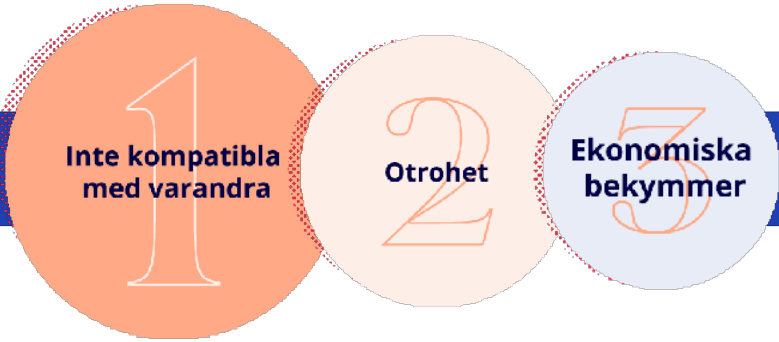
Attraktionsgraden baseras på individens uppfattning om äktenskapets fördelar och nackdelar.

Hinder

Trots att nackdelarna kan vara både fler och större än fördelarna kan det finnas starka hinder mot att separera. Det kan gälla sådant som rädsla för social stigmatisering och ekonomiska svårigheter, gemensamma barn, lagar och religion.

Alternativ

Tillgång på alternativ kan vara destabiliserande för relationen.

1
Inte kompatibla
med varandra

2
Otrohet

3
Ekonomiska
bekymmer

Topp-3: Orsaker till skilsmässa

Relationen mellan faktorerna är väldigt subjektiv och beror på varje individs förväntan på äktenskapet, dennes värderingar och attityder men också hur individen väljer att bedöma möjliga alternativ.

De vanligaste orsakerna till att skilja sig är att man har varit vuxit ifrån varandra, att otrohet varit iblandad, att det funnits eller finns ekonomiska problem eller att man blivit utsatt för fysisk eller psykisk misshandel²⁸.

Trots att erfarenheten av att separera och skilja sig är väldigt individuell finns det vissa faktorer som antingen ökar eller minskar sannolikheten för separation eller skilsmässa.

Ålder

De äktenskap som upplöstes genom skilsmässa har i genomsnitt varit i 11,4 år. Det är dock inte ovanligt att skilja sig redan efter 4–5 år. Tidigast sker skilsmässorna i Stockholm. Skilsmässor är vanligast till antal bland personer som är mellan 35 och 49 år gamla. Men om man ser till andelen som skiljer sig i varje åldersgrupp minskar detta ju äldre man blir (se diagram sid 16). Att gifta sig vid unga år ökar alltså sannolikheten för skilsmässa. Detsamma gäller vid separationer. Av alla par som bor ihop i 25-årsåldern separerar ca 16 procent under ett år. I 30-årsåldern är det 8 procent som separerar under ett år, medan siffran är nere på 1 procent vid 65-årsålder²⁹. Enligt SCB är även äktenskap mer stabila

där ålderskillnaden mellan makarna är låg.

Utbildning och inkomst

Högre utbildning associeras idag med färre skilsmässor. Välutbildade höginkomsttagare tenderar också att gifta sig med varandra på grund av liknande värderingar, vilket har en stabiliserande effekt på äktenskapet. Denna grupp gifter sig ofta senare i ålder med två bra inkomster som gör att hushållet kan upprätthålla en hög konsumtion. Att skilja sig "kostar" mer och ju högre upp på den socioekonomiska stegen man är minskar möjligen potentiella matchningar av partner³⁰.

11,4 år

Den genomsnittliga längden på de äktenskap som slutar i skilsmässa.

Jämställdhet

Par med jämställda värderingar, som förvärvsarbetar lika mycket och där båda tar ansvar för barn och hushåll skiljer sig eller separerar i mindre utsträckning än de par som inte delar samma värderingar kopplade till hem och arbete.

Kvinnor i samkönade äktenskap skiljer sig i högre utsträckning jämfört med män.

Samkönade äktenskap

Omkring 40 procent av de kvinnliga homosexuella äktenskapen har resulterat i skilsmässa efter omkring tio år, jämfört med 30 procent av heterosexuella äktenskap och manliga homosexuella äktenskap under samma tidsram³¹.

Barn

De flesta som separerar har inga gemensamma barn. Effekten av barn på stabiliteten av ett äktenskap är dock mindre nu än tidigare. Att ha ett litet barn (under 5 år) minskar sannolikheten för skilsmässa men detta gäller främst det första barnet³².

Bland de par som har barn har gifta en lägre risk att separera jämfört med par som förblir sambo. Det kan bero på att barn är en grund för att hålla ihop, men också att en bra och långvarig relation bidrar till att par skaffar gemensamma barn och därmed också väljer att gifta sig³³.

Omgivning

Omgivningen och klimatet i familjen påverkar den enskilda individens sannolikhet att vara med om en separation eller skilsmässa. Barn till föräldrar som är skilda väljer ofta sammanboende framför äktenskap, och om de gifter sig löper de större risk att skilja sig³³. Det finns studier som visar på att vuxna svenskar med föräldrar som separerat har en förhöjd sannolikhet på ca 40 procent att själva separera³⁴. Vidare ökar sannolikheten att skilja sig om ens vänner eller bekanta skiljer sig³⁵.

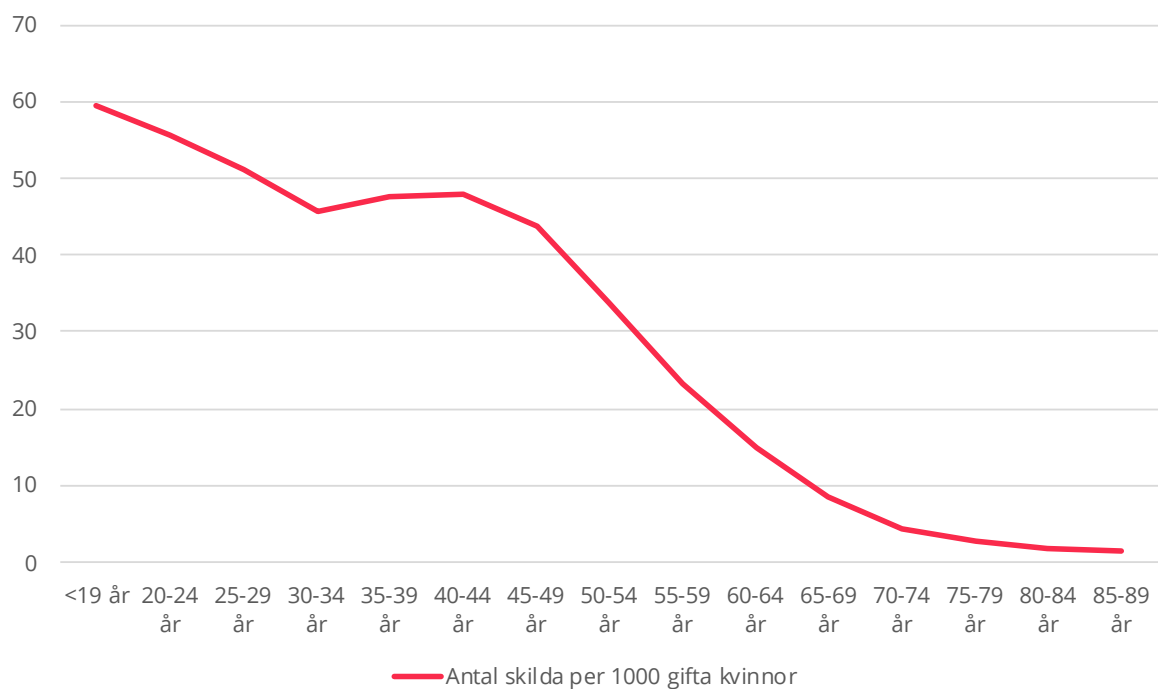
Omgifte

I takt med en större dejting-marknad och ett utökat utbud av partners, finns idag större möjligheter för omgifte, men också i sin tur fler skilsmässor³⁶.

Det finns också studier på att det troligen finns en högre sannolikhet att skilja sig om man sedan tidigare varit gift eller skild³⁷.

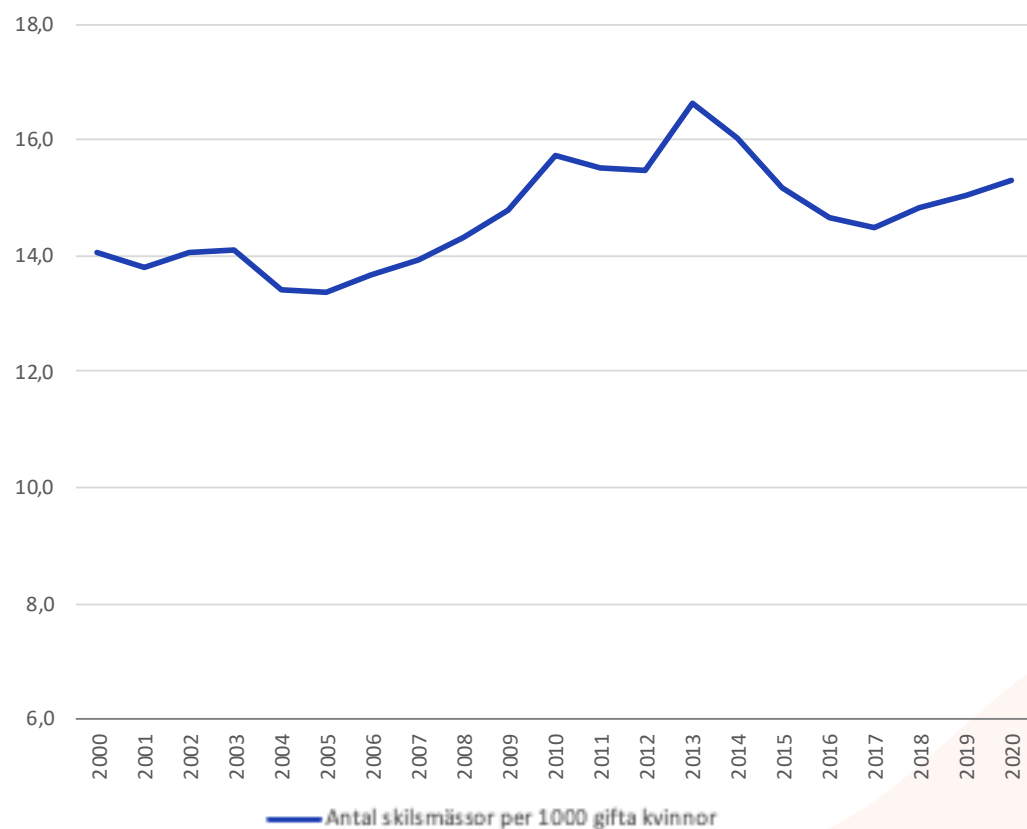
Skilsmässofrekvens i olika åldersgrupper 2020

(Källa: SCB)

Skilsmässofrekvens i Sverige 2000-2020

(Källa: SCB)

Ekonomi

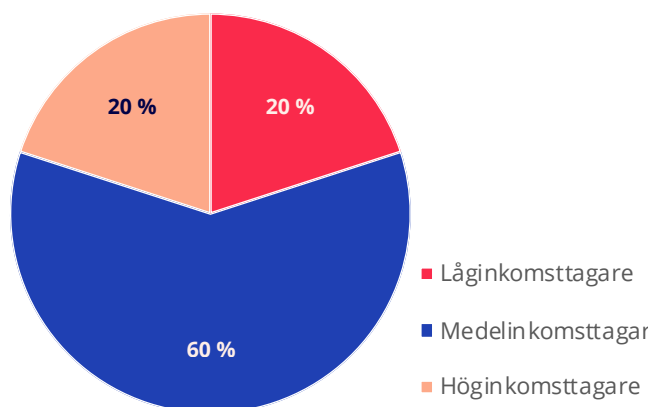
Inkomsten påverkar om du kan - eller VILL - skilja dig

I en kartläggning av Ratsit framkommer det att de som skiljer sig mest i Sverige idag är medelinkomsttagare, både procentuellt sett och i absoluta tal. Denna grupp motsvarar de som tjänar mellan 11 000 kr och 39 000 kr i månaden. De personer med hög eller mycket hög inkomst skiljer sig i mindre utsträckning än både låg- och medelinkomsttagare. Bland dessa räknas de som tjänar över 39 000 kr i månaden respektive över 56 200 kr i månaden.

Man kan också se att bolagsengagemang ökar sannolikheten för skilsmässa. 2018 hade drygt 17 procent av befolkningen någon form av bolagsengagemang, av de som skilt sig hade 25 procent detta. Om någon av makarna har ett bolagsengagemang ökar alltså sannolikheten för skilsmässa.

Skilsmässor i Sverige per inkomstsegment

(Källa: SCB)

Likaså är förekomsten av betalningsanmärkningar i ett äktenskap tärande. Ca 6 procent av Sveriges befolkning har betalningsanmärkningar. 2018 hade 13 procent av de som skiljde sig en betalningsanmärkning³⁸.

Pengar - att vara kvar eller inte?

I en undersökning av Novus 2017 på uppdrag av Länsförsäkringar på 2800 svenskar anser 7 av 10 personer att pengar kan vara en bidragande orsak till att människor stannar i relationer de egentligen vill lämna³⁹.

Svenska kvinnor tjänar i genomsnitt 89 procent av mäns löner, vilket leder till mindre ekonomiskt manöverutrymme.

I Sverige tjänar kvinnor i genomsnitt ca 89 procent av mäns löner och 76 procent av mäns årsinkomst. Det ekonomiska manöverutrymmet för kvinnor är mindre än för män. Vid en eventuell separation kan det vara svårare för kvinnor att klara ekonomin. Det har visat sig att i län där medelinkomstgapet mellan män och kvinnor är relativt stort finns en lägre andel skilda i förhållande till gifta medan det i län med ett mindre medelinkomstgap råder motsatt förhållande⁴⁰.

Vad kostar det att skilja sig?

Det finns begränsade underlag gällande hur mycket en skilsmässa eller separation kostar, både kortsiktigt och långsiktigt. Enligt en undersökning som SEB har gjort landar notan för en skilsmässa på 1,8 miljoner kronor över en tioårsperiod. Beräkningen baseras på en tvåbarnsfamilj där det yngsta barnet är 8 år, där en av makarna bor kvar i den tidigare gemensamma bostaden medan den andra hyr en fyrarummare för att ha barnen växelvis. Kostnader för flytt, nya möbler och husgeråd är inte inräknade⁴¹.

Det är viktigt att man gör en budget över vilka inkomster, kostnader och tillgångar man har efter en skilsmässa enligt SEB. En skilsmässa har ofta en intressekonflikt och då är det bra att veta sina rättigheter. Inte minst gällande bodelning och underhåll.

I en undersökning hur särlevande föräldrar reglerar underhåll för sina barn, hur barnen bor och hur samarbetet fungerar mellan föräldrarna har Försäkringskassan noterat följande⁴²:

Bidragsberättigade barn har minskat i antal sedan 2010 och ännu mer efter 2016. Då infördes nya regler som innebär att Försäkringskassan ej skulle betala ut underhållsstöd om föräldrarna bedöms själva kunna lösa det. Sedan mars 2018 beviljas inte underhållsstöd vid växelvis boende⁴³.

Samboavtal och äktenskapsförord

Enligt siffror från Lexly, en av Sveriges största onlineleverantörer av juridiska avtal för privatpersoner och företag så har det skett en ökning av efterfrågan på samboavtal och äktenskapsförord mellan åren 2015-2020⁴⁴.

- Samboavtal: ca 31 procent
- Äktenskapsförord: ca 40 procent
- Bodelningsavtal: ca 32 procent

1

Sambandet mellan föräldrars inkomster och storlek på underhållsbidraget är mycket svagt.

2

Många föräldrar önskar ett underhåll som är anpassat efter inkomst och barnets ålder.

3

Många barn får inte underhåll idag trots att de har rätt till det.

4

Underhållsstödet fyller en viktig funktion för föräldrar som är i konflikt med varandra.

5

Många föräldrar saknar kunskap om rättigheter och skyldigheter gällande underhåll, kostnad av barn och skillnad mellan underhållsstöd och underhållsbidrag.

Barnen

Skilsmässa är en riskfaktor för barns utveckling

Skilsmässa och separation är vanliga samhällsföreteelser idag. Den höga separationsfrekvensen har lett till att drygt en halv miljon barn under 18 år inte bor med båda sina föräldrar i Sverige⁴⁵. Övergången från ett äktenskap till flera äktenskap eller samborelationer och perioder som ensamstående skapar nya konstellationer. Familjeomvandlingar leder till förändrade förutsättningar och nya familjeformer kan även ha andra behov, förväntningar och attityder än kärnfamiljen. Det sätter krav både på samhällssystemet och individen i varje enskilt fall. Inte minst på barnen.

Det är inte skilsmässan per automatik som innebär en riskfaktor för barnet utan hur den hanteras av föräldrarna.

Av hemmaboende barn under 18 år bor tre av fyra, eller 75 procent, tillsammans med båda sina ursprungliga biologiska eller adoptivföräldrar. Andelen var något lägre, 73–74 procent, i början av 2000-talet. Totalt var 65 386 barn med om en separation 2019 i Sverige⁴⁶.

Skilsmässa anses vara en riskfaktor för ogynnsam social och känslomässig utveckling hos barn⁴⁷. Enligt BRIS rapport "Lyssna på mig" framkommer det att det inte är skilsmässan per automatik som innebär en riskfaktor för barnet, utan hur skilsmässan hanteras av framförallt föräldrarna. Oavsett konfliktgrad mellan föräldrarna kan det under den närmsta tiden efter en skilsmässa förekomma både praktiska och känslomässiga problem inom den nya familjekonstellationen⁴⁸.

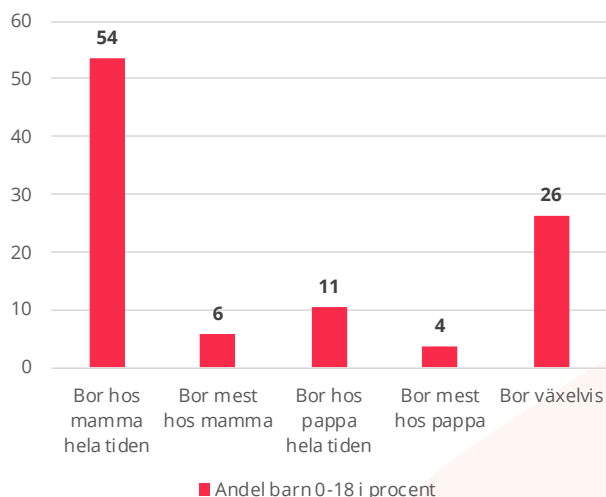
En konflikt mellan föräldrarna som innebär att barn förlorar kontakten med den ena föräldern, eller har konflikt som fortskrider, kan orsaka långvarig psykisk påfrestning hos barnet. Enligt BRIS ger skilsmässa upphov till en kris som inte går över utan beskrivs som en varaktig eller stabil kris hos barnet⁴⁹.

De barn som rimligen utsätts för stor risk att drabbas mycket negativt av en separation är de som hamnar i en konflikt och kan tvingas välja en förälder framför en annan. Ungefär 6000 barn/år upplever att de blir till ett tvisteändamål i tingsrätten i frågor om vård, boende och umgänge⁵⁰.

Mellan 2006 och 2009 fördubblades verkställningsmålen i vårdnadstvister i Sverige⁵¹. Lagändringen som trädde i kraft 2006 gör det lättare för domstolen att döma till enskild vårdnad vid behov.

Boende för barn 0-18 år, i de fall de inte bor med båda sina biologiska föräldrar, 2018-2019

(Källa: SCB)

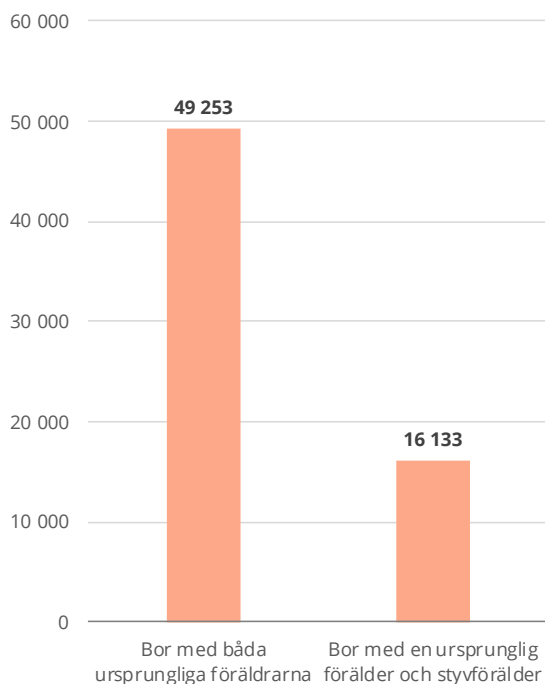

I utredning initierad av Regeringen gällande ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad framkommer att barn som enbart bor hos en förälder beskriver sin levnadssituation som sämre än de barn som bor antingen växelvis eller med båda sina biologiska föräldrar. Föräldrarnas relation och samarbetsförmåga är enligt regeringens utredning också bättre hos föräldrar vars barn bor växelvis hos dem, än i familjekonstellationer där det finns en boendeförälder och en umgängesförälder⁵².

Bland barn 0-18 år som inte bor med båda sina biologiska föräldrar är det vanligast att barnen bor hos sin mamma. Detta gör ca 54 procent av barnen. Bland barn 0-5 år bor 68 procent hos sin mamma hela tiden. 26 procent av barnen med separerade föräldrar bor i växelvis boende⁵³.

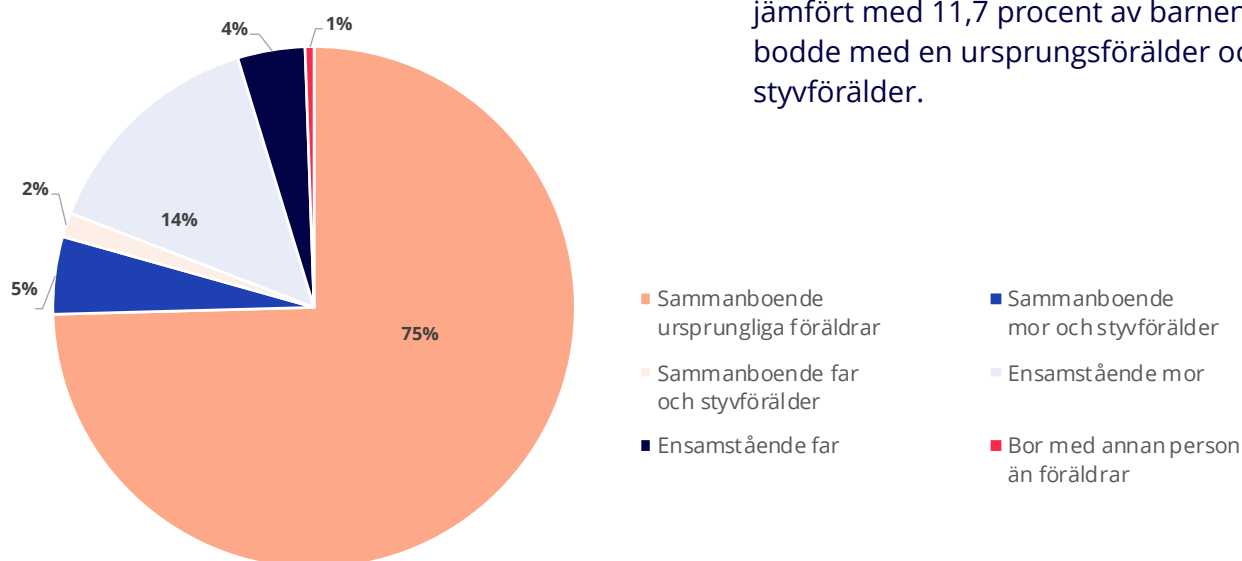
Antal barn och unga vars föräldrar separerat under 2019

(Källa: SCB)

Boendeförhållanden för barn 0-17 år 2019, Sverige (andel i %)

(Källa: SCB)

En oregelbunden vardag är något barn påverkas av och som enkelt uppstår vid en skilsmässa eller separation. Lika mycket som att föräldrar kan drabbas av psykisk ohälsa som depression, kan barn uppvisa beteendeproblematik och emotionella störningar. Hur barnen reagerar varierar, detta beror bland annat på deras ålder då separationen äger rum. Det är inte ovanligt att tonåringar riktar ilska mot den förälder som barnet upplever bär ansvaret för skilsmässan⁵⁴.

En majoritet av föräldrar tror även att barnen vet mer om en pågående skilsmässa än vad de faktiskt gör. Intensiteten i diskussionen mellan föräldrar och barnet är viktigt för barnets förmåga att acceptera separationen och kunna hantera situationen⁵⁵.

Det är vanligare att barn som bor tillsammans med en ursprunglig förälder och en styvförälder är med om en separation än barn som bor tillsammans med båda sina ursprungliga föräldrar. 2019 gällde det 3,1 procent av barnen som bodde med båda sina ursprungliga föräldrar jämfört med 11,7 procent av barnen som bodde med en ursprungsförälder och en styvförälder.

Attityder

Hur ser attityderna till skilsmässa och separation ut idag?

I en allt mer sekulariserad och liberal värld råder stor variation bland människor gällande både upplevelser, inställning, form och behov av tvåsamhet. Det sägs även att äktenskapets kris de senaste decennierna till stor del har varit en könsrollernas kris.

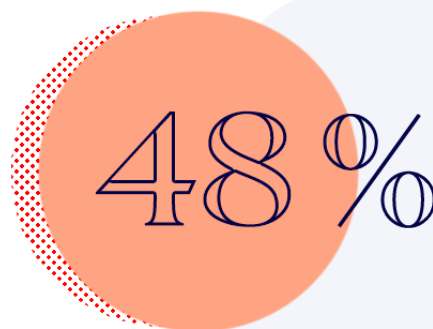
Kvinnors inställning till giftermål påverkas i hög grad av möjligheten att förena familje- och arbetsliv.

2014 gjordes en omfattande studie om högutbildade kvinnors inställning till äktenskap i 31 länder. Undersökningens syfte var att se om det fanns skillnader i attityder beroende på länders möjliggörande av att förena arbete och familjeliv. I de länder där arbetstiden är längre hade högutbildade kvinnor mindre intresse för äktenskap. Kvinnorna var mer positiva till äktenskap i länder som erbjuder offentlig barnomsorg och service. Studien kom fram till att det inte är kvinnors ekonomiska oberoende i sig som påverkar kvinnors inställning till giftermål utan möjligheten att förena familje- och arbetsliv⁵⁶.

Internationellt fortsätter giftermålsfrekvensen att sjunka men i Sverige går utvecklingen stick i stäv med övriga EU-länder. Här har det blivit allt

vanligare att gifta sig under 2000-talet. Giftermålsfrekvensen är alltså högre i Sverige än i EUs medlemsländer⁵⁷.

I Sverige har förvärvsarbetande kvinnor med eftergymnasial utbildning drygt 13 procent högre sannolikhet att skilja sig jämfört med män med motsvarande utbildning. Om en kvinna dessutom gör karriär ökar sannolikheten för skilsmässa ytterligare. Statistiken visar att kvinnor som gjorde karriär mellan 2013–2014 hade 48 procent högre risk att skilja sig jämfört med män som gjorde karriär⁵⁸.

Kvinnor som gör karriär löper 48% högre risk att skilja sig.

En stor andel forskning bekräftar att högutbildade som gifter sig mer, men vissa argumenterar också för att utbildningsmöjligheter och karriärdömmar gör att unga har en mer negativ inställning till att gifta sig idag. De har också en mindre traditionell synd på familjer och könsroller⁵⁹.

Det finns en normativ syn att mannen ska kunna försörja familjen.

Det finns en normativ syn att mannen ska kunna försörja familjen vilket bidrar till att mannens ekonomiska situation påverkar hans inställning till att gifta sig. Trots att vi går mot ett mer jämställt samhälle väntar män ofta med att gifta sig till dess att de anser att de har tillräckligt med tillgångar till att försörja ett hushåll⁶⁰. Par gifter sig mer sällan i situationer där mannen varit arbetslös i mer än sex månader oberoende om kvinnan varit i arbete eller också arbetslös⁶¹.

Pappors engagemang i barnen har också en påverkan på hur väl ett samboskap eller äktenskap faller ut. I en svensk studie har det visat sig att föräldrapar där pappan inte tar ut någon föräldraledighet, inte ens sina reserverade dagar som annars brinner inne, löper högre risk för separation eller skilsmässa. Studien menar att om pappan inte är föräldraledig kan det indikera att det redan finns problem i relationen sedan tidigare. Att sedan investera mindre tid och engagemang i barnen genom att avstå föräldraledighet kan leda till att det är lättare att avsluta relationen⁶².

Det har även framkommit att könen på barnen kan ha en inverkan på risken för

skilsmässa. Enligt en uppmärksamstudie var risken mindre att skilja sig för par som enbart hade söner jämfört med par som enbart hade döttrar. En möjlig förklaring till detta sägs vara att pappor skulle vara mer engagerade i barnens uppväxt och uppfostran om de har minst en son⁶³. Resultaten har dock mött både svensk och internationell kritik och motbevis.

Eftersom skilsmäsofrekvensen ökat sägs det bli "svårare" eller mindre viktigt för den yngre generationen att tro att ett äktenskap ska hålla och vara värt att investera i. Unga som har föräldrar med mycket konflikter, är skilda eller har fortsatta konflikter efter skilsmässan har påvisats ha en mer negativ inställning till äktenskap. Men skilsmäso-barn sägs också ha en större önskan än andra att ha ett hem där kärlek, familjegemenskap och trohet råder. Trots detta har de ändå mindre benägenhet att hålla ihop⁶⁴. En återkommande hypotes är att föräldrars "kvalitet" på äktenskapet påverkar barnens val av samlevnad. Detta stämmer dock inte alltid överens med forskningsresultaten⁶⁵.

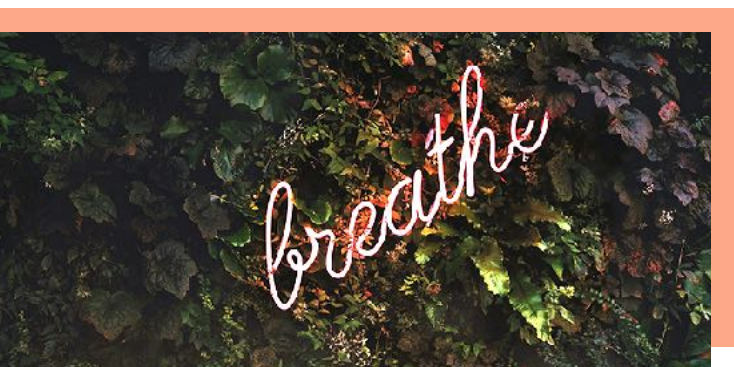
För föräldrapar där pappan inte tar ut någon föräldraledighet, inte ens sina reserverade dagar som annars brinner inne, är risken för separation eller skilsmässa högre.

Välmående

Psykisk ohälsa i samband med en separation eller skilsmässa

Det finns delade meningar i forskningen om det främst är män eller kvinnor som lider av psykisk ohälsa till följd av en separation eller skilsmässa. Klart står dock att välmåendet avsevärt påverkas.

En skilsmässa och separation är en livskris i vilken Berman⁶⁶ förklarar grundar sig i de stora förändringar som kommer med uppbrottet. Förändringar som har stressframkallande konsekvenser.

Johan Cullberg, psykiatriker och psykoanalytiker, har studerat separationsprocessen utifrån ett förlopp om fyra traumatiska faser; chockfasen, reaktionsfasen, bearbetningsfasen och nyorienteringsfasen⁶⁷. Genomgående under dessa faser, men även efter, återkommer man till negativa känslor för att efter en tid landa i en avgörande vändpunkt mot positiva känslor i det att separationen leder till nya möjligheter, Berman kallar detta en cirkulär process⁶⁸.

Viss forskning menar att stressen vid ett uppbrott sträcker sig längre än under den rent formella skilsmässan och dess avslut. Denna forskning lutar sig på ett slags stress-anpassningsperspektiv. Makarnas stressanpassning skiljer sig ofta i sitt omfång, beroende på vilket utgångsläge de båda har, ofta kopplat till vem som är initiativtagare till separationen. Den som initierat separationen har oftast kommit längre i sitt sorgearbete än den som motsätter sig eller inte gått i liknande tankar. Sorgbearbetningen börjar här oftast under själva separationen och sträcker sig även längre än till dess att äktenskapet formellt är upplöst⁶⁹.

Fler män än kvinnor ger sig tidigare in nya relationer, vilket kan ge sken av snabbare återhämtning.

Med det till grund skiljer sig också upplevelsen av de positiva känslorna som kommer med separationen, som oftast kommer upplevas först av initiativtagaren. Många gånger känner båda makar av att deras välbefinnande påverkas av en separation. Studier visar också på att fler män än kvinnor tidigare ger sig in nya relationer och blir sammanboende, något som i sig kan ha effekt på tiden det tar att återhämta sig från skilsmässan⁷⁰.

Man kan se att förändringar i livsstilen är sådant som påverkar den psykiska hälsan. Vanliga livsstilsförändringar är ett begränsat socialt nätverk och stöd bland tidigare gemensamma vänner i samband med en separation. En annan vanlig livsstilsförändring är en försämrade ekonomi. Viss forskning menar att den försämrade ekonomin framför allt drabbar kvinnor till följd av skilsmässan, medan männen påverkas av ett minskat socialt nätverk och stöd - något som ofta kan spegla det sociala- och ekonomiska förhållandet i äktenskapet men som även efter dess upplösning inte nödvändigtvis tar slut⁷¹.

Självmondsbenägenheten ökar hos båda könen, i förhållande till dem som inte har skilt sig.

I en ny studie från Sociologiska Institutionen vid Helsingfors Universitet påvisas sambanden mellan risken för psykisk ohälsa vid en separation eller skilsmässa. Forskarna kom fram till att det fanns en koppling mellan en separation eller skilsmässa och risken för att avlida. Risken var större vid upplösningen av ett äktenskap än vid en separation som sambor. Bland både kvinnor och män påvisades också att självmondsbenägenheten ökar. Större risk fanns i de fall då den psykiska ohälsan funnits sedan tidigare, innan sambo- eller äktenskapet. Särskilt stor risk fanns hos männen de första två åren efter separationen och då ofta på grund av ett alkoholmissbruk som kommit med skilsmässan eller separationen.

Märkbart var att det hos männen fanns en större risk för självmord i samband med en separation, trots att den psykiska hälsan sedan tidigare varit god⁷². Enligt statistik från Folkhälsomyndigheten från 2019 var det två tredjedelar av de som avled i suicid, män. Totalt avled 837 män och 396 kvinnor av suicid⁷³.

Enligt forskning påverkas alltså välmåendet vid upplösningen av ett äktenskap eller vid en separation, om än att dess omfattning kan skilja sig åt beroende på separationens utfall, det psykiska välbefinnandet innan äktenskapet samt vilka livsstilsförändringar som följer med separationen. Trots allt pekar forskning även på att den psykiska ohälsan kan vara än värre och mer påfrestande i de fall man väljer att stanna kvar i ett olyckligt äktenskap⁷⁴.

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer förekommer såväl fysiskt som psykiskt, ibland även i kombination, i alla samhällsklasser, oberoende relation, sexualitet och etnicitet. Våldet i den nära relationen kan te sig olika, både i sin form och i sin utsträckning. Vanligt förekommande i den nära relationen är sådant som sexuellt, fysiskt, psykiskt och hedersrelaterat våld, men även materiellt eller ekonomiskt våld. Även social utsatthet räknas idag till våld i nära relation.

Det psykiska våldet karaktäriseras av att förövaren utsätter sin partner för kränkningar, förnedring, kontroll, vanmakt och hot.

Social utsatthet innebär att offret frihetsberövas, ofta i form av isolering samt att hindras från att träffa sin omgivning⁷⁵. Det psykiska våldet och den sociala utsattheten, drabbar betydligt fler än de som anmäler till polis, vilket enbart 4 % av alla utsatta av våld i nära relation faktiskt gör. Det finns således ett stort mörkertal.

Att ta makten över någon med sina ekonomiska medel är själva definitionen av ekonomiskt våld. Det kan ta sig i uttryck i sådant som ifrågasättande av inköp, kontrollerande av kvitton och att begränsa tillgången till den gemensamma och egna ekonomin. Det ekonomiska våldets uttryck och variation är många. Gemensamt är att utsattheten grundar sig i ett ekonomiskt fångenskap och maktlöshet som leder till en social begränsning och osjälvständighet.

Våldtäkt och påtvingade sexuella gärningar som offret inte vågar eller förmår säga nej till, definieras som sexuellt våld.

Fysiskt våld innebär att offret utsätts för slag, sparkar, knuffar, att man blir fasthållen och andra fysiska angrepp⁷⁶.

Det hedersrelaterade våldet kan te sig olika. Det kan bestå i allt från kontroll, begränsning och isolering till fysiska angrepp och dessvärre ibland även mord. Det hedersrelaterade våldet grundar sig i att offrets beteende skadat familjens heder. Framför allt drabbas flickor och kvinnor av detta våldsutövande, men även pojkar och män. Intellectuellt nedsatta och Hbtqi-personer drabbas här som allra värst, ofta kopplat till skam⁷⁷.

Fler kvinnor drabbas av våld i nära relation än män, ofta också mer återkommande och allvarligt. Idag lever ca 150 000 barn med en förälder som blivit utsatt för våld av den andra föräldern⁷⁸.

Idag lever ca 150 000 barn med en förälder som blivit utsatt för våld av den andra föräldern.

Det finns studier som visar ett samband mellan kvinnors inkomster och risken att bli utsatt för våld inom äktenskapet. Sanna Ericsson, doktor i nationalekonomi vid Ekonomihögskolan, Lunds Universitet, undersökte detta och resultaten visar på vad som kallas en bakslagseffekt. Det innebär att ökad inkomst för kvinnan leder till högre sannolikhet att bli utsatt för våld inom äktenskapet. Vissa grupper drabbas hårdare än andra. Risken är särskilt stor för kvinnor som är mer välutbildade, för de som är äldre än 45 år och för de som har varit gifta i mer än fem år⁷⁹.

Våldtäkt inom äktenskapet blev en kriminell och brottslig handling 1965. Strafflagen från 1864 inkluderade inte de inomäktenskapliga våldtäkterna. Drygt 70 år senare tog straffrättskommittén upp om det faktiskt borde vara så att våldtäkterna inom äktenskapen skulle vara en straffbar handling. I 1962 års brottsbalk kan man se en lagstiftad ändring⁸⁰.

Lagstiftningen vid våldtäkt ändrades på nytt den 1 juli 2018, då samtyckeslagen trädde i kraft. Denna lag grundar sig i avsaknaden av frivillighet istället för förekomst av våld, hot eller utsatt situation⁸¹.

På uppdrag av Brottsoffermyndigheten gjordes 2001 en omfångsundersökning i vilken man kom fram till att 46 % av alla de 10 000 kvinnor i åldrarna 18-64 år som deltog i undersökningen, hade blivit utsatta för våld någon gång efter det att man fyllt 15 år. Den absolut mest förekommande av våldsformer inom parrelationen var fysiskt våld. Var fjärde kvinna uppgav att man sedan ett uppbrott från samboskap eller äktenskap blivit utsatt för fysiskt våld av sin tidigare make eller sambo. Utanför parrelationen var det främst det sexuella våldets utsatthet vanligast. Undersökningen visade på att 13 % vilket utgjorde var tionde kvinna, hade blivit utsatta för sexuellt våld⁸².

46 %

...av kvinnor (18-64 år) som deltog i en undersökning av Brottsoffermyndigheten, hade blivit utsatta för våld någon gång efter 15 års ålder.

Var fjärde kvinna uppgav att man sedan ett uppbrott från samboskap eller äktenskap blivit utsatt för fysiskt våld av sin tidigare make eller sambo.

Det psykiska våldet, den sociala utsattheten och den materiella eller ekonomiska misshandeln hänger många gånger samman med det fysiska och sexuella våldet i den nära relationen⁸³. Denna typ av våldsutövande ser man också påverkar offrets möjligheter till att skilja sig, separera eller lämna relationen. Framför allt på grund av känslor av förtvivlan, vanmakt och rädsla. Det är inte heller alltid så att våldet tar slut när man lämnat relationen, istället kan detta ta en ny riktning⁸⁴.

Oron att bli utsatt för våld i den nära relationen har i skuggan av Corona-pandemin ökat. Anmällda misshandelsbrott mot kvinnor ökade med 4 procent under första halvåret 2020, jämfört med året

innan. Även antalet barn som far illa har sett till orosanmälningarna ökat med fem procent under pandemin. Den största anledningen menar man är rörelsefrihetens begränsning, pandemin har satt krav om att vara mer i hemmet. Isolering har man sedan tidigare kriser lett till ett ökat våld i nära relation. Har utsattheten redan innan pandemin funnits, ser man att kontrollen nu kan ta sig i en allt större omfattning och bli total. Dessutom ser man ett samband mellan ansträngd ekonomi och risken för att bli utsatt för våld. Den ansträngda ekonomin minskar självständigheten och möjligheten att lämna den destruktiva relationen⁸⁵.

Summering

Normalisering av skilsmässa centralt för 2020-talets moderna familjebildning

Denna rapport når sitt slut med förhoppning och ambition om att vara ett bidrag för läsare med varierande insikt, insyn eller intresse, till att förstå hur landet ligger gällande våra nära relationer. Hur vi lever ihop, och inte ihop. Hur dessa relationer påverkar vår egen sfär och vardag såväl som vårt samhälle i ett större perspektiv.

Det kan konstateras att där finns **olika skolor i hur man förhåller sig till och eventuellt söker stöd och hjälp** när man står inför, befinner sig mitt uppe i, eller har gått igenom ett uppbrott. Vissa förhållningssätt är mer beprövade än andra. Vissa är mer vedertagna och accepterade än andra. En del områden hade varit förtjänta av att lyftas ytterligare och läggas upp på bordet. Inte minst, vilket denna rapport vittnar om, med tanke på den tid, kraft och pengar som det går åt hos människor, företag och myndigheter i samband med ett uppbrott.

I Helsingborg erbjuder man sedan januari 2021 det som kallas SES, (Samarbete efter skilsmässan). SES är ett digitalt, interaktivt verktyg som ska hjälpa föräldrar och barn att hantera den livskris som skilsmässa eller separation ofta innebär. Kanske är detta början på ett mer systematiskt arbete bland Sveriges kommuner och en

Charlotte Ljung

fingervisning om att frågan börjar adresseras i allt större utsträckning⁸⁶.

Föräldraförsäkringen⁸⁷ är central för den nutida och framtida familjen. Skilsmässa och separation - och dess efterspel - berör den stora massan av vår befolkning. Hur möter man framtidens behov? Hur kan man facilitera kommunikation och administration som rimmar med en familjestruktur som inte heter mamma, pappa, barn? Papporna, inte minst, tar allt större plats i engagemang och Sverige runt dyker nya fora upp såsom intresseorganisationer, lobbyverksamheter och Facebookgrupper upp endast för pappor.

Hur fostras våra barn i att förstå relationer?

Fångas alla de barn som årligen exponeras för, eller är del i ett uppbrott, upp av skolan? Hemkunskap, syslöjd och träslöjd ger färdigheter som kan vara väl så nyttiga att ha med sig ut i ett vuxenliv, men hur fostras våra barn i att förstå relationer? Relationen till sig själva såväl som sina övriga nära relationer. **Välmående och balans är viktigt för prestation, för både stora och små.** Mår vi inte bra hemma, är risken stor att vi inte mår bra i skolan eller på jobbet.

Forskning är entydig i att välmåendet påverkas vid en separation och **för många innebär en skilsmässa eller separation en livskris**, ibland till och med i sådan utsträckning att meningen med livet helt försvunnit. Är sjukskrivning accepterat hos arbetsgivaren vid en skilsmässa? Om en arbetsgivare som, anno 2021, tar ett allt större ansvar för sin företagskultur så bör kanske uppbrott vara en allmänt förekommande del av ett systematiskt CSR-arbete?

Om en arbetsgivare tar ett allt större ansvar för sin företagskultur så bör kanske uppbrott vara en allmänt förekommande del av ett systematiskt CSR-arbete?

Inom näringslivet ser man en bransch som växer. Relations-appar, coaching, mindfulness, det personliga ledarskapet och Generation X, Y och Z som ställer allt högre krav på välmående trängs med utmaningarna som kommer i att hemmet har blivit en del av vår arbetsplats. Den tröskel som må ha funnits gällande digitalisering av service och tjänster inom psykisk hälsa och sjukvård är i princip borta efter Corona-året 2020.

Svaren och hjälpen, oavsett om av juridisk eller ekonomisk natur, förväntas finnas några klick bort. Sociala medier, Influencers och en alltmer ökande exponering av det egna jaget, eller i alla fall en illusion av det egna jaget, ger en marknad att mäta.

Frågorna kvarstår

- 1 **Skilsmässa och separation, en klass -och genusfråga?**
- 2 **Hur måste framtidens föräldraförsäkring anpassas?**
- 3 **Behövs relationskunskap på skolschemat?**
- 4 **Skilsmässa & separation - ett folkhälsoproblem?**
- 5 **Bör du förbereda dig på skilsmässa när du gifter dig?**

Det kommersiella konceptet "Wedding Planning" är idag internationellt cementerat. Men hur ser det ut med motsatsen? Står "Divorce Planning" i paritet med den adresserbara marknaden som finns att tillgå? I Sverige delar fler på sig än vad det föds barn årligen.

Nya former av boenden skapas. I USA kan ensamstående mödrar med barn söka sig till anpassade hem där man matchas med likasinnade i kollektiv som erbjuder vänskapscirklar och hjälp med praktiska upplägg inom barnomsorg. Den nya urbana familjekonstellationen kan i sin tur ansöka om att bo i exklusiva, smakfullt inredda boenden där en egen familje-concierge ingår⁸⁸. Sverige har som land en av de högsta andelarna ensamhushåll i världen. Svensken räds inte för, och har goda möjligheter till att leva ensam. Hur slår detta i sin tur på livslängd och en god ålderdom om känslomässiga sammanhang och mänsklig tillhörighet utgör grundpelare i vår existens och livslust?

Frågorna lämnas öppna, med utrymme till debatt och opinion.

Till syvende och sist: Det förefaller klokt att tänka efter både en eller två gånger innan man gifter sig eller flyttar ihop, och kanske ställa sig själv frågan:

"Är denna personen icke blott bra att vara tillsammans med och därtill, är denna personen bra att skilja sig från?"

Data & Källor

1. <https://digital.di.se/artikel/pandemin-skapar-rusning-till-skilsmassotjanster>
2. <https://riksarkivet.se/forbjudna-forbindelser>
3. https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2006/03/prop.-20050699/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab20002c5f33c157b4e46da4dd9ddaab7a88f01b80ac20293cdb41263871e92eeae63c084cdd951114300003fa6098a37c6af787898d4b81a501891b45de247120f7e6ea76d7a0793776c935dedc1da63cadb97755452323bce82e
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/en-utvardering-av-2006-ars-varnadsreform_H2B184
https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagadsremiss/2021/02/ett-starkt-barnrattsperspektiv-i-varnadstvister/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab2000bbcd04b588b89b4f4bd3d8ccf8506cdbca607f472d0c882d62f5f2cd8de0d88c082130858214300009fd39d8c25182accf8e7492d6ee7b98ac7a62b7060886a65de4699eef5cd7fbee6204d4ca4d4e842a4449c24b6e2bae4
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/02/barnet-i-fokus-nar-regeringen-i-dag-presenterar-reformer/>
4. <https://www.di.se/nyheter/varningen-kina-star-infor-demografisk-tidsinstallid-bomb/> och <https://www.nytimes.com/2021/02/26/business/china-slows-divorces.html?searchResultPosition=1>
5. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2020/03/the-nuclear-family-was-a-mistake/605536/>
6. <https://www.gp.se/kultur/kultur/tindermännens-lidande-är-allas-ansvar-1.22356071>
<https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/ny-rapport-aldre-med-laga-inkomster>
<https://www.gp.se/ledare/sverige-glommer-de-kvinnliga-fattigpensionärerna-1.22959098>
7. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Stjärnfamilj>
<https://web.archive.org/web/20141006084833/http://www.rfsu.se/sv/Sex--relationer/Relationer/Regnbags--och-stjärnfamiljer/Ingrid-skapade-stjärnfamiljen/>
8. <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/arsrapport-2020.pdf>
<https://www.svd.se/bo-relationer-gloms-bort-i-skolan>
9. <https://sverigesradio.se/artikel/7232225>
10. Sandström, G, (2012). Ready, Willing and Able: The Divorce Transition in Sweden 1915 – 1975 Den svenska skilsmäsostransitionen 1915 – 1975
11. (Mazzarella, M, (1997). Otrohetens lockelse. Bonnier fakta, Stockholm
12. Sandström, G, (2012). Ready, Willing and Able: The Divorce Transition in Sweden 1915 – 1975 Den svenska skilsmäsostransitionen 1915 – 1975
13. A. Molin, B. Lundén (2010), Samboboken (Elektronisk resurs), 6 uppl. Näsviken, Björn Lundén information
14. <https://www.regeringen.se/contentassets/b46b81ff8ea142fcb535f70d3919d696/makt-att-forma-samhället-och-sitt-eget-liv-kapitel-6-9-del-2-av-4-sou-200566>
- TSPD_101_R0=088d4528d9ab20001ac85e0e0c2d3ffb9939ff5fb56d404d337fe605719b743dea3e35a563c3476008390dbf25143000658bb83828a245c306f18991dcfd34aeda661672a6195d7ba30f1f29c2e87c3980655a274d41d823aa09e8c504b799b1
15. <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/foraldrarsforakringen45ar>
16. https://www.regeringen.se/debattartiklar/2019/07/oversyn-av-familjerattslig-lagstiftning/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab200027fbaee70c51a898b122eac66709ea8b66e24a24d537b844b998a0d8932ba84b08ddd0dc3814300095b09c47e501cb0dfa9e3877e037d42271921b072556c410c593a26e38e65f693b6c41d30c2f371352a25588b34a5f3d
<https://www.svd.se/samkonade-par-ska-bli-foraldrar-automatiskt>
17. Gary S. Becker (1981, Enlarged ed., (1991). A Treatise on the Family, Harvard University Press
18. Trost, J. (1993), Family from a Dyadic Perspective
19. Exakta och säkra uppgifter på samboskap är svårt att få tag på. Detta beror delvis på att inga sambopar registreras vilket sker med alla som gifter sig. Det är även svårt att veta hur många av samboparen som separerar, medan det är lättare att få fram hur många som skiljer sig. Ofta utgår undersökningar som inkluderar sambopar de som är skrivna på samma adress under vissa antaganden. Ibland sker det ännu mer restriktivt – att två måste vara skrivna på samma adress och relationen måste stärkas av ett eller flera gemensamma barn.

- 20.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 21.<https://www.nytimes.com/2018/05/29/well/mind/millennials-love-marriage-sex-relationships-dating.html>
- 22.Shorter, Edward (1975). *The Making of the Modern Family*. New York: Basic Books, Debra L. Blackwell and Daniel T. Lichter (2004), *Dating, Cohabiting and Married Couples*, *The Sociological Quarterly*. Vol. 45, No. 4 (Autumn, 2004), pp. 719-737
Frances Goldscheider, Eva Bernhardt Trude Lappegård (2015) *The Gender Revolution: A Framework for Understanding Changing Family and Demographic Behavior*
- 23.Wiik, Bernhardt och Noack (2010) *Love or Money?: Marriage Intentions among Young Cohabitors in Norway and Sweden*
- 24.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 25.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 26.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 27.Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 27(1), 19-28. <https://doi.org/10.2307/349801>
- 28.<https://institutedfa.com/Leading-Causes-Divorce/>
- 29.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 30.Blossfeld, H.-P., de Rose, A., Hoem, J.M., and Rohwer, G. (1995). Education, Modernization, and the Risk of Marriage Disruption in Sweden, West Germany, and Italy. In: Mason, K.O. and Jensen, A.-M. (eds.). *Education, Modernization, and the Risk of Marriage Disruption in Sweden, West Germany, and Italy*. Oxford: Clarendon Press
Jalovaara, M. (2003). The joint effects of marriage partners' socioeconomic positions on the risk of divorce. *Demography* 40(1): 67-81. doi:10.1353/dem.2003.0004.
- 31.https://en.wikipedia.org/wiki/Divorce_of_same-sex_couples
<https://fof.se/tidning/2016/11/artikel/kvinnor-har-hogre-krav>
- 32.Waite & Lillard, 1991, *Children and Marital Disruption* <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/229613>
- 33.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 34.Amato & Booth (1991) *The Consequences of Divorce for Attitudes Toward Divorce and Gender Roles* <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/019251391012003004>
casa_token=wF9dkqsCdFkAAAAA:8jUlyRaoIDpyTGtPWJ9uadqQVKLBt1p5_PeV4bRDhWR_DwrTe6B_WWwB202UyVBKKGkaoS-Q0
- 35.Gähler, Hong och Bernhardt (2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1490708
- 36.Becker, Landes och Michael. 1977. *An Economic Analysis of Marital Instability* länk; <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/260631>
- 37.Bennheden, 2010. Länk; <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1585749&fileId=1647215>
- 38.ratsit.se
- 39.Novus/Länsförsäkringar (2017)
- 40.cision.com: En kartläggning av Sveriges skilsmässor 2018
- 41.<https://seb.se/privat/livet/skilsmassa/sa-mycket-kostar-en-skilsmassa>
- 42.https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/4f5eb9d9-1900-428c-b0d8-b2e710e2cefa/socialforsakringsrapport_2011_5.pdf?MOD=AJPERES
- 43.<https://www.forsakringskassan.se/statistik/barn-familj/underhallsstod>
- 44.Lexly, 2020
- 45.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 46.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 47.SOU 2011:51 *Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull* - Regeringen.se
- 48.BRIS, 2013 www.bris.se/lyssna
- 49.BRIS, 2013 www.bris.se/lyssna
- 50.Rejmer, 2003, *Vårdnadstvister: en rättssociologisk studie av tingsrättens funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*
- 51.Singer, Anna, *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 6., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012
- 52.SOU 2011:51 *Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull* - regeringen.se
- 53.SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- 54.Svedin, Göran, (1989) *Barn, skilsmässa, vårdnad och umgänge*, i Sjöstén, Mats (2003) *Vårdnad, boende och umgänge*, Stockholm: Nordstedts juridik
- 55.Wadsby, Marie (1993) *Children of Divorce and Their Parents*, Doktorsavhandling Linköping
- 56.Fuwa, 2014 *Work-Family Conflict and Attitudes Toward Marriage* (researchgate.net)

57. Arkiv: Allt vanligare att gifta sig i Sverige - Statistics Explained (europa.eu)
58. SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
59. Sobotka, 2008 Overview Chapter 6: The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe (demographic-research.org), Willoughby, B. J., Hall, S. S. and Luczak, H. P. (2015). Marital paradigms: A conceptual framework for marital attitudes, values and beliefs. Journal of Family Issues 36(2): 188–211, DOI: <https://doi.org/10.1177/0192513X13487677>
60. Bachrach, Hindin, & Thomson, 2000, The Ties That Bind: Perspectives on Marriage and Cohabitation - Google Böcker
61. Cohabiting Partners Socioeconomic Characteristics and the Transition to Marriage in Finland (researchgate.net)
62. Lappegård, Trude, Ann-Zofie Duvander, Gerda Neyer, Ida Viklund, Synøve Andersen, Ólöf Garðarsdóttir, "Fathers' Use of Parental Leave and Union Dissolution", European Journal of Population, DOI: 10.1007/s10680-019-09518-z
63. Morgan, Lye and Condran 1988, Sons, daughters, and the risk of marital disruption. - PsycNET (apa.org)
64. Willoughby, B. J., Hall, S. S. and Luczak, H. P. (2015). Marital paradigms: A conceptual framework for marital attitudes, values and beliefs. Journal of Family Issues 36(2): 188–211, DOI: <https://doi.org/10.1177/0192513X13487677>)
65. Cunningham och Thornton 2006, The influence of parents' marital quality on adult children's attitudes toward marriage and its alternatives: Main and moderating effects | SpringerLink
66. Berman (1998), <https://w3.psychology.su.se/psychlib/pl/p0908.pdf>
67. Johan Cullberg (2003) Kris och utveckling)
68. Berman (1998), <https://w3.psychology.su.se/psychlib/pl/p0908.pdf>
69. Amato, P. R. 2000. The consequences of divorce for adults and children. Journal of Marriage and the Family
70. Gähler, 2006, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1129985/FULLTEXT01.pdf>
71. Gähler, 2006, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1129985/FULLTEXT01.pdf>
72. Mestä-Simola, Moustgaard, Martikainen, 2020, <https://jech.bmj.com/content/74/6/510>
73. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/>
74. Gähler, 2006, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1129985/FULLTEXT01.pdf>
75. Socialstyrelsen, <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/>
76. Socialstyrelsen, <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/>
77. Socialstyrelsen, <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>
78. Socialstyrelsen, <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/>
79. sns-analys-nr-66-kvinnors-ekonomiska-förutsattningar-och-vald-i-nara-relationer.pdf (triggerfish.cloud)
80. Bergenheim Åsa, Brottet, offret och förövaren (2005)
81. Brå (2020) https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306522c/1614334749612/2020_6_Den_nya_samtyckeslagen_i_praktiken.pdf
82. Lundgren, Heimer, Kalliokoski, Westerstrand (2001) <https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/B%C3%B6cker/Slagen%20dam.pdf>
83. Ulmestig, R., Eriksson, M. (2018). Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer. Lund: Studentlitteratur AB
84. Bruno, (2016) <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:878656/FULLTEXT01.pdf>
85. <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/nyhet/coronapandemin-okar-risken-for-vald-mot-kvinnor-och-barn>
86. <https://helsingborg.se/omsorg-och-stod/familj-barn-och-ungdom/familjeratt/ses-digital-hjalp-for-skilsmassofamiljer/>
87. <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/foraldrasforsakringen45ar>
88. <https://www.coabode.org> och <https://www.kinfamilies.com>

Bildkällor

- Unsplash
- Pexels
- Shutterstock
- Max Nordanåker/Endbright

Contributors

- Hanne Clivemo (PhD student in Economic Demography, Ekonomihögskolan, Lunds Universitet)
- Charlotte Ljung, Cecilia Gustafsson, Hanna Elfvin (Endbright)
- Lexly/Linda Ljunggren Syding (Juridisk talesperson, Lexly)

Om inget annat uppges i texterna kommer statistik och diagram från SCB (<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>).

Endbright